

Twaalf tips voor Nieuwe Leraren in het Basisonderwijs: zien en zijn

Als zij-instromer basisonderwijs ken ik de behoefte aan praktische tips. Want, wat maakt de start van een schooldag waardevol? Wat is belangrijk gedurende de dag? Hoe geef je water, hoe laat je groeien en hoe houd je alle ballen hoog? Waarom juist die lessen? Waarom eigenheid en passie?

Onderwijs gaat om de leraar. Een leraar met uitdaging, diepgang en veiligheid. Een leraar die de kinderen laat beleven dat ze zich gezien en gehoord voelen. Een leraar die de kinderen vanuit hun eigen enthousiasme laat werken. Twaalf tips dragen hieraan bij. Gedurende 17 jaar met succes kunnen uitproberen binnen het Waldorfonderwijs. Nu met pensioen en tijd om uit te werken. Twaalf tips als bijdrage aan de ontwikkeling van de leraar om de jonge mens tot bloei te laten komen.

Kind mogen zijn om een vrij mens te kunnen worden. Ontwikkeling als doel, leerstof als middel... R. Steiner.

Twaalf tips voor Nieuwe Leraren in het Basisonderwijs: zien en zijn	Pagina
1. Gezien worden en eigen enthousiasme	2
2. Beweeglijkheid	2
3. Herkenbaarheid	2
4. Eigenheid	3
5. Leerstrategieën	4
6. Zelfverwerkelijking	4
7. Kunstzinnigheid	4
8. Zelfstandigheid	5
9. Organisatie	5
10. Vakgebieden en ontwikkeling	6
11. Afspraken	7
12. Reflectie	8
Conclusie	8
Minimale boektitels voor achtergrondinformatie en boektitels om uit voor te lezen	10

1. Gezien worden en eigen enthousiasme

Ieder kind groeit als het zich gezien en gehoord voelt en vanuit eigen enthousiasme werkt. Neem daarom de tijd om alle kinderen in jouw klas te leren kennen. Laat de kinderen werken in overeenstemming met hun ontwikkelingsfasen. Zo kan het kiem- en vormkracht ontwikkelen in het gevoelsleven, wilsleven en denkleven. Als leraar ben jij daarin een voorbeeld. Stel jezelf daarbij twee vragen; Werk ik op basis van mijn verlangen? Is mijn passie het uitgangspunt? Zet vooral jouw intuïtie en bezieling in bij voorbereiding en uitvoering. Handel naar wat een moment vraagt, vertrouw op inzicht en steun die je ontvangt. Observeer en overleg met collega's.

2. Beweeglijkheid

Een weldaad voor de kinderen is de beweeglijkheid van een leraar. Jouw meebewegen, overgave en enthousiasme als leraar zijn een levenslang voorbeeld voor kinderen. Laat jouw plezier zien. Durf af te wijken. Leg zo nodig achteraf uit waarom. Twijfel aan vaste principes, creëer verrassingen. Breng het innerlijk en de ziel van de kinderen in beweging. Jouw bewegen naar evenwicht, rijkdom en liefde als leraar werken vormend aan de kinderen. Blijf zoeken naar verbanden die er bestaan tussen kinderen en situaties. Jouw nieuwsgierigheid en betrokkenheid inspireren de kinderen. Laat de kinderen net zo goed uitdaging, schoonheid en balans ervaren in jouw klaslokaal. Stel jouw doelen, evalueer ze en gebruik verbeteracties. Zo leren de kinderen met jou mee.

Een weldaad voor de kinderen is de beweeglijkheid van een leraar.

3. Herkenbaarheid

Zorg dat de kinderen vanaf het begin weten wat er van hen wordt verwacht en wat zij van jou kunnen verwachten. Duidelijke verwachtingen ondersteunen een soepele reis.

Entree in de klas	• Wissel met ieder kind een persoonlijke handdruk uit en geef aandacht vanuit je hart. Zeg wat in jou opkomt; positieve opmerkingen, waardering, geef een eerlijk compliment of een uitdaging mee.
Gedurende de dag	• Geef persoonlijke aandacht. Gebruik bewust jouw lichaamstaal en maak oogcontact. Laat jouw positieve blik zien. Geef een knipoog. Kleine aanraking, een schouderklop. Maak een opmerking, een aanmoediging zodat ieder kind veiligheid, ondersteuning en stimulans ervaart. Zie je na jouw uitleg twijfel?

	Kijk het kind aan en bevestig met; “Ik weet zeker dat jij het kan...”.
Persoonlijke twist	● Daag alle kinderen uit door uit volle beleving uit te leggen. Laat de kinderen genieten. Doe onverwacht samen een spel buiten of binnen. Laat een kind ‘even’ iets halen uit een andere klas of iets waardevols brengen naar één van jouw collega’s in het schoolgebouw.
Tijdens een les	● Geef duidelijk uitgesproken klassikale opdrachten maar nodig ook uit met een ingefluisterde persoonlijke opdracht. Daag uit op ieders niveau, leg de lat hoog en heb altijd een extra opdracht klaar liggen. Heldere afspraken en grenzen. Wissel het zelf ontdekken af met samenwerken, stimuleer plezier met elkaar. Beloon met duidelijk uitgesproken complimenten, laat met een positieve opmerking ‘het werk’ van een kind zien als voorbeeld aan de klas. Laat een kind onverwacht in de klas jouw trotse hulpmeester zijn. Zorg voor een ontspannen werkklimaat en een komische noot, toon voorbeeldgedrag en laat zien dat jij geniet van wat de kinderen doen.
Kunstzinnigheid	● Hang, op een verzorgde manier, de kunstzinnige uitwerkingen van alle kinderen aan de muur van het klaslokaal. Of stal ze uit. Kan je dit vanaf de gang zichtbaar maken voor andere kinderen van school? Vooral doen!
Ontwikkelingsgericht	● Koppel de inhoud van de lessen en jouw manier van presenteren aan de emotionele, sociale, fysieke en intellectuele ontwikkeling van de kinderen. Zorg ervoor dat jouw onderwijs op een manier en in een tempo wordt aangeboden dat het de ontwikkelingsfase van het kind respecteert en ondersteunt. Niet te vroeg, niet te laat. Maar leg de lat hoog. Doe dit tijdens alle vakken. Zeker ook bij de creatieve vakken. Stem het ‘niet te vroeg, niet te laat’ regelmatig af met vakdocenten zodat zij jou kunnen ondersteunen.
Verlaten van de klas	● Wissel met ieder kind een persoonlijke handdruk uit en geef aandacht vanuit je hart. Maak een positieve opmerking, geef een compliment of spreek een nieuwe uitdaging af.

4. Eigenheid

Zet heel bewust jouw stem en woordkeuze in; tijdens uitleg, persoonlijke contacten, het voorlezen en verhalen vertellen uit alle culturen. Laat de kinderen af en toe genieten van, enkele, passende en inspirerende belevenissen van jou als leraar.

- Vertrouw dat jouw kennis altijd aanwezig om ieder kind op de juiste manier mee te nemen.
- Doe voor, leg verbanden, gebruik slimme ideeën en blij uitleggen zolang als dit nodig is.
- Stem jouw taalgebruik af op ieder kind en benoem helder het door jou gewenste gedrag.
- Werk met persoonlijke passie, doorzettingsvermogen, maak fouten én zorg altijd voor veiligheid.
- Houd je aan de planning én laat het plezier zien om daar van af te kunnen wijken.
- Bied mogelijkheden en vrijheid, leer ieder kind te bewonderen, creëer opmerkelijkheid, daag ze uit.
- Laat ieder kind stralen, wees oprecht positief, toon liefde en sturing aan ieder kind in jouw klas.
- Wat je aandacht geeft groeit, ook dat wat je ontkent met het woord ‘NIET’.
- Zorg voor duidelijkheid samen met begrijpbare grenzen.
- Zet ieder kind in het zonnetje, realiseer en waardeer ideeën van ieder kind.
- Begrijp ieder kind in de eigen ontwikkeling, geef complimenten van veraf en corrigeer van dichtbij.

- Stuur zo dat ieder kind een mening heeft én die wil laten horen.
- Omarm levenslessen en draag optimaal bij een brede culturele interesse.
- Stimuleer de processen van antwoorden naar vragen, van corrigeren naar bekrachtigen, van kennis overbrengen naar nieuwsgierigheid.

Stuur zo dat ieder kind een mening heeft én die wil laten horen.

5. Leerstrategieën

Wie begrijpt wat wij gaan doen? Wat zou een volgende stap zijn? Wie denkt dat dit goed is? Wie weet er een andere oplossing? Wie denkt dat het sneller kan? Wie snapt het en kan het uitleggen?

6. Zelfverwerkelijking

- Streef naar het vrijmaken van de individualiteit bij ieder kind, zodat het in staat is een eigen weg te kiezen en te gaan met een goed gevulde rugzak.
- Help ieder kind de individuele levensimpuls te vinden en alle daarbij benodigde kwaliteiten aan te spreken zodat zij zich kunnen ontwikkelen als een vrij, zelfstandig mens die vanuit zichzelf iets nieuws en verfrissends aan onze samenleving kan toevoegen.
- Geef ieder kind mee dat een mens altijd in beweging kan blijven door zich te ontwikkelen. Laat ieder kind zien hoe wij mensen met elkaar om willen én kunnen gaan.
- Laat ieder kind spelenderwijs zien dat door jouw gedrag, houding en levensinstelling het respectvol omgaan met elkaar fijn is. Praat hierover met de kinderen in de klas. Laat een gevoel van saamhorigheid en verbondenheid ontstaan. Werk met opdrachten, zoals *maanddeugden*, om kwaliteiten te herkennen en te versterken.
- Ondersteun het aanleren van respect met de persoonlijke handdruk, oogcontact en aandacht vanuit je hart.
- Streef een grondstemming na van een religieus geïnspireerde sfeer, los van een geloofsleer.

7. Kunstzinnigheid

- Maak volop gebruik van de vakken tekenen, schilderen, boetseren, muziek en drama.
- Doe dagelijks een buitenactiviteit en omarm of creëer onverwachte situaties.
- Verken de gebaande paden van ervaren collega's en durf buiten gebaande paden te gaan zodat ervaringsleren en kunstzinnigheid in alle vakken aanwezig is.

- Ontwikkel een sterk gevoel voor een kunstzinnig en cultureel leven en laat dit ondersteunen door een esthetische leeromgeving.
- Laat de kinderen elkaar tekenen, boetseren, masseren, samen oefenen met evenwicht en vertrouwen, naar elkaar een briefje of gedicht schrijven. Laat ze sociaal en communicatief groeien door samenwerk-opdrachten, speeddate-sessies en het geven van presentaties in de klas.

Ontwikkel een sterk gevoel voor een kunstzinnig en cultureel leven

8. Zelfstandigheid

- Laat ieder kind steeds meer zelfstandig werken. Vertel wat klaar moet zijn binnen een bepaalde tijd. Zodra het kan laat de kinderen helemaal het recht in eigen hand nemen, ze gaan dan fantastische dingen doen.
- Alle kinderen maken gebruik van een afgesproken herkenningsteken op de eigen tafel voor hulp van jou of jouw hulpmeester/juf. Ieder kind komt aan de beurt om jouw hulpmeester/juf te zijn!
- Stimuleer vriendelijkheid en teamwerk onder de leerlingen. Gebruik lof en erkenning om prestaties te vieren, hoe klein ook. Laat de kinderen de klas ervaren als hun fanclub.
- Combineer uitdagend klassikale onderwijs met individuele en gedifferentieerde opdrachten. Jouw fantasierijke betrokkenheid bij de les (door inhoud, materiaal, vertrouwen en werkvormen) maakt werken op verschillende niveaus binnen de groep kinderen gewoon.
- Geef op tijd aan wat het einde van de lestijd is. Vraag na wat de kinderen hebben geleerd, wat goed ging en wat morgen anders kan.
- Jouw klaslokaal is een werkplaats/atelier met stijl en uitdaging; een veilige ruimte waar de kinderen zich welkom, gewaardeerd en op hun gemak voelen om zich uit te drukken zonder angst voor oordeel. Een cruciale omgeving voor het koesteren van creativiteit en samenwerking.

9. Organisatie

Een Nieuwe Leraar in het Basisonderwijs kan zich door de lesplannen, de beoordelingen en de communicatie met ouders gemakkelijk overweldigd voelen. Gebruik planners, kalenders of digitale hulpmiddelen om alles bij te houden. Stel prioriteiten en verdeel taken in kleinere stappen. Een heldere organisatie zal jouw werklast vereenvoudigen en helpen de zaken onder controle te houden. Zoiets als het netjes houden van een gereedschapskist; wanneer alles op zijn plaats ligt, kun je snel pakken wat je nodig hebt als het moment zich voordoet. Bespreek jouw twijfels en werklast.

Stel prioriteiten en verdeel taken in kleinere stappen.

- Een basis-schooldag;

08:30 uur	meditatief moment, waarna samen zingen, adem-, massage- en lichaams oefeningen
08:45 uur	dictee (met dobbelsteen)
09:00 uur	hoofdrekenen (met bal)
09:15 uur	periodeonderwijs (vanuit beeld, emotie en kennis wordt een onderwerp omcirkeld)
10:15 uur	sociaal moment, vertelstof
10:30 uur	vrij buitenspel
10:45 uur	lineair oefenen rekenen
11:20 uur	'effe wat anders'
11:35 uur	lineair oefenen taal (begrijpend lezen, vreemde taal)
12:15 uur	sociaal moment, vertelstof
12:30 uur	vrij buitenspel
13:00 uur	creatief-ambachtelijk onderwijs, sport (handwerken/arbeid, gym, volksdansen)
14:00 uur	kunstzinnig onderwijs (euritmie, schilderen, tekenen, boetseren, vormtekenen, muziek)
15:00 uur	einde schooldag met meditatief moment.

- Kinderen genieten van een moment als 'effe wat anders...' = bij goed weer, samen een kort buitenspel of buitenactiviteit. Bij slecht weer, een actief spel/drama/humor in het eigen klaslokaal.

10. Vakgebieden en ontwikkeling

Periode onderwijs	- concentrisch werken, verbinden, uitwerken, kunstzinnigheid.
Taal	- schrijven, spelling, grammatica, luisteren, spreken, standpunt innemen.
Begrijpend lezen	- tekstbeheersing, over grenzen kijken, verdieping, sociale leesvaardigheid.
Toneel	- spraak, identificeren, profileren, terughouden, creativiteit, inzet.
Rekenen	- verbanden, regels, patronen en structuren, liefde voor cijfers.
Meetkunde	- formules, concentratie, netheid, geometrisch figuren.
Vertelstof	- luisteren, openstaan voor anderen, ontwikkelen fantasie en brede blik.
Tekenen	- verwerken, wakker bewustzijn, gevoelens uitdrukken.
Schilderen	- waarnemen, kleurbeleving, aanvoelen, gevoelens uitdrukken.
Boetseren	- vormkracht, vastheid, wilskracht.

Vormteken	- afgrenzen, in de vorm komen, voorstellingsvermogen, fijne motoriek.
Zingen/ muziek	- de eigen inbreng afstemmen op die van anderen, luisteren, genieten.
Kunstzinnigheid	- glans aan de ziel, innerlijke verbinding, verbinding met de wereld.
Handwerken	- motivatie, beheersen technieken, afmaken werk, natuurlijke materialen.
Houtbewerken	- concentratie, inspanning, doorzettingsvermogen, productiviteit.
Euritmie	- verbinding eigen lichaam in relatie tot de omgeving, binnen en buiten.
Gym	- versoepelen, versterken, wilskracht, persoonlijkheidsvorming, sociaalspel.
Volksdansen	- luisteren, versoepelen, expressie, dansvreugde, sociale vorming.
Vreemde talen	- taalbeleving, woordenschat, sociale vorming.
Heemkunde	- oriëntatie omgeving, respect voor natuur, inzicht processen.
Dierkunde	- begrip over de ontwikkeling van dieren draagt bij aan begrip over mensen.
Natuur/ tuinbouw	- bewondering en eerbied voor wat de natuur de mens schenkt.
Plantkunde	- ontwikkeling plantenwereld, relatie tot de omgeving, kunstzinnigheid.
Aardrijkskunde	- bewustzijn activeren, verbinding leggen, naast andere mensen staan.
Mineralogie	- ontdekking, bewondering, respect voor een andere wereld.
Geschiedenis	- respect voor de mensen van toen, bewustzijn mens nu.
Weerkunde	- liefdevolle belangstelling voor natuurlijke processen in eigen omgeving.
Astronomie	- vergroten belevingswereld.
Natuurkunde	- wetmatigheden leren zien en beschrijven.
Menskunde	- interesse en respect voor het menselijk lichaam.
Religie	- moraliteit, religiositeit.
Nabespreken	- inleven, planning en respect.

Zie alle vakgebieden als ingrediënten voor rijk belevingsonderwijs die bijdragen aan het ontplooiën van een krachtig willen, een warm voelen en een helder denken.

11. Afspraken

Geef jouw klas 5/groep 7 en klas 6/groep 8 duidelijkheid in verwachtingen en consequenties bij een overtreding;

1. vriendelijke waarschuwing,
2. duidelijke waarschuwing met melding consequenties,
3. laat een x aantal regels schrijven met positief, wenselijk gedrag,
4. handtekening van ouders,
5. zonder inlevering volgt verdubbeling.

Bij te laat komen; het dubbele van het aantal minuten opschrijven; 'Ik kom op tijd op school'
(1 minuut te laat = 2 keer opschrijven, etc., etc., etc.)

Geef jouw klas duidelijkheid in verwachtingen en consequenties bij een overtreding

12. Reflectie

- Neem aan het einde van elke week even de tijd om na te denken over wat er goed ging en wat niet. Sta open voor het veranderen van jouw aanpak op basis van wat je leert. Aanpassing als sleutel bij het lesgeven; alsof je een instrument stemt om het precies goed te krijgen.
- Zie de unieke kwaliteiten van ieder kind, beschrijf deze en indien mogelijk meet ze. Volg zo de ontwikkeling van iedere kind. Bespreek dit twee keer per schooljaar met de ouders. Doet een mogelijkheid zich voor ouders een korte mail met prachtig compliment over hun eigen kind.
- Speel in op het tijdbeeld van nu dat een sterke drang naar individuele vrijheid en mondigheid laat zien. Nodig de kinderen uit om sociaal handelen te ervaren, aan deel te nemen en in te ontwikkelen. Geef binnen deze context aandacht aan initiatiefkracht, inlevingsvermogen en verantwoordelijkheid.
- Realiseer je dat kinderen van deze tijd te maken hebben met een overdaad aan data en informatie en een tekort aan inspiratie, wat kan leiden tot desinteresse en een negatieve leerhouding. Probeer een filter op informatie te zetten om tot de gewenste scherpte te komen en werk met de kinderen aan inzicht, onderscheidingsvermogen en deugdzzaamheid.
- Eet geen taartjes of iets anders lekkers bij de kinderen maar berg het op en wacht tot de pauze.
- Benadruk wat is mooi en wat is goed in een veilige, inspirerende leeromgeving met stabiliteit, liefde, structuur en richting.

Conclusie

Deze Twaalf tips voor Nieuwe Leraren in het Basisonderwijs zijn een bijdrage aan de ontwikkeling van een leraar waardoor de jonge mens tot bloei kan komen. Hoe fijn is het als je in het basisonderwijs

gewoon kind mag zijn om een vrij mens te kunnen worden... Basisonderwijs met als doel ontwikkeling en als middel de leerstof. Met een leraar die aan de kinderen ziet dat zij zich gezien en gehoord voelen. Die de kinderen laat werken vanuit hun eigen enthousiasme. Een leraar die de kinderen blijft stimuleren tot nadenken, tot verwondering en zo tot bloei, vanuit het grote geheel tot in bezielde verbinding.

Samen op weg

Lieve meester, je blinkt uit door enthousiast te zijn over ons allemaal.

M. klas 5 / groep 7

Onze klas is door u zo veranderd, we zijn aardiger voor elkaar, eerlijker en respectvoller. Wij weten waar onze grenzen liggen. Wij zijn echt een super klas! Meer wil je niet!

N. klas 5 / groep 7

Meester dank voor dit wonderjaar!

E. klas 5 / groep 7

Jij maakt als leerkracht alle lessen leuk, maakt niet uit welke les.

I. klas 6 / groep 8

Het werd steeds leuker om naar school te gaan en door jou kwam ik echt in mijn schoenen te staan. Want jij hebt mij zulke leuke dingen geleerd en de stomme dingen genegeerd.

S. klas 6 / groep 8

U gaf mij zekerheid, moed, lef, trots en durf.

D. klas 6 / groep 8

Ik vind het fijn dat u zoveel inleeft in het vak waardoor ik me ook ga inleven en ik het zoveel beter snap.

T. klas 6 / groep 8

U ziet alle kinderen. Niet alleen wie ze zijn, maar ook wat ieders individuele behoefte is. U laat ieder kind het maximale uit zichzelf halen, zonder daarbij te overvragen of te frustreren.

Ouder klas 6/ groep 8

Achtergrondinformatie voor de leraar klas 3/groep 5**Minimaal om uit voor te lezen in klas 3/groep 5**

• De Ridder, W. (2018). <i>Handboek Spiegelologie.</i> Deventer, Nederland: Ankh-Hermes. • Steiner, R. (1998). <i>Het morele en het religieuze in de opvoeding.</i> Amsterdam, Nederland: Pentagon. • Black, J. (2014). <i>De heilige geschiedenis.</i> Utrecht, Nederland: Kosmos.	• Schmidt, A. (1997). <i>Misschien wel echt gebeurd.</i> Amsterdam, Nederland: Querido. • Lagerlöf, S. (2020). <i>Nils Holgerssons wonderbare reis.</i> Amsterdam, Nederland: Becht. • Tellegen, T. (2016). <i>De ontdekking van de honing.</i> Amsterdam, Nederland: Querido.
---	--

Achtergrondinformatie voor de leraar klas 4/groep 6**Minimaal om uit voor te lezen in klas 4/groep 6**

• Woutersen, A. (2022). <i>Tussen Wodan en Widar.</i> Assen, Nederland: Nearchus. • Wohlleben, P. (2020). <i>De geheime band tussen mens en natuur.</i> Amsterdam, Nederland: Bruna. • Wohlleben, P. (2022). <i>Het innerlijke leven van dieren.</i> Amsterdam, Nederland: Bruna.	• Van Kerkwijk, H. (1991). <i>Verhalen uit de godenwereld.</i> Amsterdam, Nederland: Leopold. • Burnett, F. (2019). <i>De geheime tuin.</i> Zeist, Nederland: Christofoor. • Van der Molen, J. (2007). <i>Over engelen, goden en helden.</i> Amsterdam, Nederland: Ploegsma.
---	--

Achtergrondinformatie voor de leraar klas 5/groep 7**Minimaal om uit voor te lezen in klas 5/groep 7**

• Black, J. (2010). <i>De geheime geschiedenis van de wereld.</i> Utrecht, Nederland: Kosmos. • Schneider, M. (2002). <i>Ontdek en creëer zelf het universum.</i> Haarlem, Nederland: Altamira. • Wohlleben, P. (2017). <i>Het verborgen leven van bomen.</i> Amsterdam, Nederland: Bruna. • Schobbe, F. (1996). <i>De vier wereldmaanden, deel 1.</i> Driebergen, Nederland: Vrij Pedagogisch Centrum.	• Roijaards, M. (2012). <i>Rebel met vleugels.</i> Amsterdam, Nederland: Querido. • Fry, S. (2018). <i>Mythos.</i> Amsterdam, Nederland: Thomas Rap. • Fry, S. (2019). <i>Helden.</i> Amsterdam, Nederland: Thomas Rap. • Kramer, S. (2016). <i>De tocht van de argonauten.</i> Amsterdam, Nederland: Ploegsma.
--	--

Achtergrondinformatie voor de leraar klas 6/groep 8**Minimaal om uit voor te lezen in klas 6/groep 8**

• Gombrich, E. (2019). <i>Een kleine geschiedenis van de wereld.</i> Soest, Nederland: Prometheus. • Meijs, J. (2000). <i>Opvoeden in de 21^e eeuw.</i> Zeist, Nederland: Christofoor. • Prins, M. (2022). <i>Het bedrog van Rome.</i> Exloo, Nederland: Universal Awakening. • Schobbe, F. (1999). <i>De vier wereldmaanden, deel 2.</i> Driebergen, Nederland: Vrij Pedagogisch Centrum.	• Kramer, S. (2011). <i>Van Parcifal tot Beowulf.</i> Amsterdam, Nederland: Ploegsma. • Beckman, T. (2006). <i>Kruistocht in spijkerbroek.</i> Rotterdam, Nederland: Lemniscaat. • Beckman, T. (2003). <i>Geef mij de ruimte.</i> Rotterdam, Nederland: Lemniscaat. • Mulisch, H. (1982). <i>De aanslag.</i> Amsterdam, Nederland: De bezige Bij.
---	--

Een bron voor meer verdieping: <https://www.deboekeryzutphen.nl/c-5339870/vrijeschool-per-klas-vak-en-thema/>